

**Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny
im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu
Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych**

mgr Magdalena Płachecka

**EFEKTY EKONOMICZNE DZIAŁAŃ POLICJI
W ZAKRESIE POPRAWY BEZPIECZEŃSTWA
PUBLICZNEGO**

AUTOREFERAT ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Promotor:

dr hab. Tadeusz Dyr, prof. UTH

Promotor pomocniczy:

dr Marzanna Lament

Radom 2019

Spis treści

1. Uzasadnienie wyboru tematu	4
2. Problem badawczy i szczegółowe problemy badawcze	5
3. Cel główny i cele szczegółowe	5
4. Teza pracy i hipotezy badawcze	5
5. Metodyka i dobór próby	6
6. Struktura pracy	7
7. Wyniki badań	8
8. Bibliografia	11

1. Uzasadnienie wyboru tematu

Sektor publiczny stanowi integralną część gospodarki narodowej. Jego struktura opiera się na systemie wzajemnie powiązanych ze sobą organizacji, instytucji, instrumentów i środków służących do realizacji funkcji i zadań przypisywanych państwu. Obejmuje on także finansowanie dóbr i usług publicznych. Efekty działalności sektora publicznego zauważalne są zarówno na poziomie państwowym, jak i regionalnym oraz lokalnym. Jego funkcjonowanie przyczynia się do rozwoju społeczno-gospodarczego, a także podniesienia poziomu dobrostanu, co uznaje się za priorytet działania każdego systemu społeczno-gospodarczego. Do sektora dóbr publicznych zalicza się między innymi bezpieczeństwo publiczne.

Bezpieczeństwo jest pojęciem o charakterze polisemicznym. Postrzegane może być jako proces, stan lub też system. Jest ono także uznawane za wartość, potrzebę i cel działalności państwa. Niejednorodność terminologiczna pojęcia bezpieczeństwa – podobnie, jak sektora publicznego – wynika z heterogeniczności objętych nim obszarów i aspektów.

W teorii dóbr publicznych bezpieczeństwo publiczne postrzegane jest jako dobro pożądane przez społeczeństwo cechujące się egalitaryzmem, nierywalizacyjnością oraz niewykluczalnością z konsumpcji. Decyzje o dostarczaniu dóbr publicznych są efektem wyborów publicznych, niepodlegające działaniu mechanizmu rynkowego.

Ochrona bezpieczeństwa publicznego jest podstawowym zadaniem państwa. W Polsce zostało one określone w art. 5 Konstytucji stanowiącym, że Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli. Przepisy Konstytucji wskazują na administrację rządową jako podmiot, na którym spoczywa zasadnicza odpowiedzialność za zapewnienie bezpieczeństwa publicznego. Wynika to z faktu, że naruszenie bezpieczeństwa może godzić w byt państwa. Działania innych podmiotów w zakresie bezpieczeństwa publicznego mają jedynie charakter subsydiarny. Z tych zadań administracja rządowa nie może zrezygnować.

System bezpieczeństwa publicznego tworzą organy administracji rządowej, samorządowej, a także podmioty ochrony osób i mienia. Wszystkie te podmioty, choć w różnym zakresie i z różnymi kompetencjami, odpowiadają za zapewnienie bezpieczeństwa.

Na poziomie administracji rządowej obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa publicznego realizują formacje mundurowe. Zalicza się do nich m. in. Policję, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencję Wywiadu, Sztabę Kontrwywiadu Wojskowego,

Służbę Wywiadu Wojskowego, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Straż Graniczną, Biuro Ochrony Rządu, Państwową Straż Pożarną oraz Służbę Więzienną.

Policja jako uzbrojona formacja, powołana została do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego. Podstawowym aktem normatywnym regulującym organizację i funkcjonowanie Policji jest ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji.

W ramach swych działań Policja zapewnia ochronę życia, zdrowia i mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra oraz spokój w miejscach publicznych, w środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania.

Policja ponadto inicjuje i organizuje działania zapobiegające popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz współdziała w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi. W tym celu, między innymi w ramach rządowego programu „Razem bezpieczniej”, tworzona jest koalicja z różnymi podmiotami zainteresowanymi budowaniem bezpiecznych przestrzeni w swoich środowiskach lokalnych. Służą temu również różne programy profilaktyczne, dla których bazą jest policyjne rozpoznawanie zagrożeń i wskazywanie pożądanych rozwiązań (tzw. „*crime prevention*”). Policja odpowiada także za wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców. Kontroluje przestrzeganie przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych. Współdziała z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi w zakresie zapobiegania zagrożeniom kryminalnym oraz wykrywania i ścigania sprawców przestępstw ze szczególnym uwzględnieniem przestępczości zorganizowanej.

Koszty związane z funkcjonowaniem Policji, zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawnymi, są pokrywane z budżetu państwa. Możliwe jest także dofinansowanie działań Policji przez samorząd terytorialny. Łączne wydatki budżetowe na realizację zadań Policji stanowią około 0,5% PKB.

Uwzględniając przedstawione przesłanki celowe jest podjęcie badań nad efektami ekonomicznymi działań Policji w zakresie bezpieczeństwa publicznego. Zagadnienia te są przedmiotem niniejszej pracy. Podkreślić jednocześnie należy, że brak jest kompleksowego opracowania podejmującego identyfikację i ocenę tych efektów w ujęciu regionalnym.

2. Problem badawczy i szczegółowe problemy badawcze

Główny problem badawczy sformułowano w postaci następującego pytania:

Czy efekty ekonomiczne działań Policji w zakresie ochrony i utrzymania bezpieczeństwa publicznego są adekwatne do poziomu wydatków publicznych na ich finansowanie?

Rozwiązanie tak sformułowanego głównego problemu badawczego wymagało rozwiązania szeregu problemów szczegółowych, które wyrażono w postaci następujących pytań badawczych:

P1: Czy istnieje zróżnicowanie przestrzenne bezpieczeństwa publicznego w Polsce?

P2: Czy zmienia się poziom bezpieczeństwa publicznego w Polsce?

P3: Czy istnieje zależność pomiędzy wzrostem wydatków na finansowanie Policji a poziomem bezpieczeństwa i efektami ekonomicznymi zadań realizowanych przez Policję w zakresie ochrony i utrzymania bezpieczeństwa publicznego?

3. Cel główny i cele szczegółowe

Głównym celem pracy, umożliwiającym rozwiązanie sformułowanego problemu badawczego **jest identyfikacja i kwantyfikacja efektów ekonomicznych działań Policji w zakresie ochrony i utrzymania bezpieczeństwa publicznego Polsce.**

Przyjętemu celowi pracy podporządkowano następujące cele szczegółowe:

C1: Ocena poziomu bezpieczeństwa publicznego w Polsce i jego zróżnicowania przestrzennego

C2: Identyfikacja poziomu i struktury wydatków publicznych na finansowanie działalności Policji

C3: Ocena zależności pomiędzy wzrostem wydatków na finansowanie Policji a poprawą bezpieczeństwa publicznego?

C4: Ocena zależności pomiędzy wzrostem wydatków na finansowanie Policji a efektami ekonomicznymi realizacji zadań przez Policję w zakresie ochrony i utrzymania bezpieczeństwa publicznego

4. Teza pracy i hipotezy badawcze

Przeprowadzone studia literaturowe oraz badania empiryczne pozwoliły na sformułowanie i udowodnienie następującej tezy:

Efekty ekonomiczne działań Policji w zakresie ochrony i utrzymania bezpieczeństwa publicznego są adekwatne do poziomu wydatków budżetowych na ich finansowanie.

Do zweryfikowania sformułowanej tezy przyjęto następujące hipotezy badawcze:

H1: Poziom bezpieczeństwa publicznego w Polsce, mimo znacznego zróżnicowania przestrzennego, systematycznie wzrasta.

H2: Wzrost wydatków publicznych na finansowanie działań Policji umożliwia przede wszystkim poprawę wynagrodzeń funkcjonariuszy oraz wyposażenia w sprzęt i uzbrojenie niezbędne do realizacji zadań z zakresu ochrony i utrzymania bezpieczeństwa publicznego

H3: Wzrost wydatków na finansowanie działań Policji sprzyja poprawie bezpieczeństwa publicznego w Polsce.

H4: Istnieje statystycznie istotna zależność pomiędzy wzrostem wydatków publicznych na finansowanie działań Policji a efektami ekonomicznymi jej działań w zakresie ochrony i utrzymania bezpieczeństwa publicznego.

5. Metodyka i dobór próby

Dla udowodnienia przedstawionych hipotez badawczych oraz osiągnięcia założonych celów pracy wykorzystano różne metody badań ekonomicznych, prowadzonych w nurcie ekonomii pozytywnej, w tym:

1. Metodę krytycznej analizy literatury, pozwalającą na ocenę stanu wiedzy w zakresie teoretycznych aspektów roli bezpieczeństwa publicznego w teorii dóbr publicznych.
2. Metody analizy dokumentów źródłowych, pozwalającą na identyfikację stanu bezpieczeństwa publicznego w Polsce oraz wydatków na finansowanie działalności Policji.
3. Metody analizy i syntezy, pozwalające na kompleksowe i wieloaspektowe ujęcie problematyki badawczej, umożliwiające identyfikację czynników i uwarunkowań determinujących poziom bezpieczeństwa publicznego w Polsce i jego zróżnicowania przestrzennego.
4. Metody analiz statystycznych umożliwiających ocenę trendów wielkości charakteryzujących poziom i strukturę wydatków publicznych finansujących działalność Policji w celu utrzymania i poprawy poziomu bezpieczeństwa publicznego na poziomie regionalnym i krajowym

6. Struktura pracy

Przyjęty cel pracy oraz sformułowana teza i hipotezy badawcze determinują jej układ. Treści zawarte w rozprawie służą rozwinięciu i uzasadnieniu przyjętej tezy. Materiał zawarty w pracy podzielony został na 5 grup tematycznych, stanowiących zawartość kolejnych rozdziałów.

Realizację postawionych w pracy celów rozpoczęto rozważaniami zawartymi w rozdziale 1., dotyczącymi teorii dóbr publicznych jako konceptualnej podstawy ekonomicznych aspektów bezpieczeństwa publicznego. Wykorzystując metodę krytycznej analizy literatury przedstawiono istotę, systematykę oraz ewolucję poglądów na temat dóbr publicznych. Na tej podstawie zaprezentowano poglądy dotyczące bezpieczeństwa publicznego w teorii dóbr publicznych uwzględniając formy zapewnienia bezpieczeństwa, a także jego systematykę.

W drugim rozdziale zaprezentowano organa administracji publicznej realizujące zadania z zakresu bezpieczeństwa publicznego. Scharakteryzowano tu zadania Policji, Straży Granicznej, Straży Gminnej oraz Inspekcji Transportu Drogowego. W analizie tej pominięto podmioty, które w zakresie kompetencyjnym miały ochronę bezpieczeństwa w szerokim spektrum, nierealizujące tych zadań bezpośrednio. Omówiono także pojęcie i istotę systemu bezpieczeństwa publicznego.

W kolejnym, trzecim rozdziale studia literatury przedmiotu oraz analiza porównawcza zgromadzonych i wyselekcjonowanych informacji umożliwiły ocenę bezpieczeństwa przez pryzmat zmian w kształtowaniu się przestępczości w ujęciu regionalnym. Do oceny zmian przestępczości wykorzystana została liczba przestępstw, ich struktura i dynamika. Uwagę skoncentrowano na trzech rodzajach przestępczości mających kluczowe znaczenie w badaniu zjawiska bezpieczeństwa. Zaliczono do nich przestępczość kryminalną, gospodarczą i drogową. Analizę zmian przestępczości przeprowadzono przy wykorzystaniu miar statystycznych, których wartości obliczono przy wykorzystaniu programu *Statistica 13 PL*. Do oceny zróżnicowania przestrzennego konkurencyjności regionów skonstruowano model ekonometryczny przy wykorzystaniu metody wskaźników pojemności informacyjnej (metoda Hellwiga).

Wykorzystując metodę analizy dokumentów źródłowych, w rozdziale czwartym przedstawiono wyniki analizy wydatków publicznych na finansowanie działalności Policji w latach 2006-2016. Zaprezentowano je w podziale na wydatki, osobowe, rzeczowe

i inwestycyjne. Scharakteryzowano dynamikę i strukturę tych wydatków oraz ich wpływ na poziom wynagrodzeń i wyposażenie Policji w aktywa trwałe.

Ostatni, piąty rozdział pracy zawiera identyfikację efektów ekonomicznych działań Policji w aspekcie bezpieczeństwa publicznego. Zaprezentowano ocenę poziomu bezpieczeństwa publicznego w Polsce oraz wyniki analizy zależności pomiędzy wzrostem wydatków na finansowanie Policji a efektami ekonomicznymi realizacji zadań przez Policję w zakresie ochrony i utrzymania bezpieczeństwa publicznego.

W zakończeniu pracy przedstawiono wnioski sformułowane na podstawie przeprowadzonych badań. Odniesiono się również do weryfikacji tezy i hipotez badawczych oraz osiągnięcia założonych celów pracy.

7. Wyniki badań

Problematyka związana z efektami ekonomicznymi działań Policji w zakresie bezpieczeństwa publicznego jest istotnym obszarem badań ekonomicznych. W tym celu podejmowane są badania nad identyfikacją poziomu i struktury wydatków publicznych na finansowanie działalności Policji. Podkreślić jednocześnie należy, że brak jest kompleksowego opracowania podejmującego identyfikację i ocenę tych efektów w ujęciu regionalnym. Niniejsza praca wychodzi naprzeciw potrzebie uzupełnienia tej luki.

Wyniki studiów literaturowych oraz badań empirycznych zaprezentowane w niniejszej rozprawie pozwoliły na osiągnięcie zarówno głównego celu pracy, jak i celów częściowych. Umożliwiły także weryfikację sformułowanej tezy pracy oraz hipotez badawczych.

Pierwszy cel szczegółowy osiągnięto z wykorzystaniem metody analizy i syntezy, pozwalającej na kompleksowe i wieloaspektowe ujęcie problematyki badawczej, umożliwiające identyfikację czynników i uwarunkowań determinujących poziom bezpieczeństwa publicznego w Polsce i jego zróżnicowanie przestrzenne. Studia literatury przedmiotu oraz analiza porównawcza zgromadzonych i wyselekcjonowanych informacji umożliwiły ocenę bezpieczeństwa przez pryzmat zmian w kształtowaniu się przestępczości w ujęciu regionalnym. Do oceny zmian przestępczości wykorzystana została liczba przestępstw, ich struktura i dynamika. Uwagę skoncentrowano na trzech rodzajach przestępczości mających kluczowe znaczenie w badaniu zjawiska bezpieczeństwa. Zaliczono do nich przestępczość kryminalną, gospodarczą i drogową. Analizę zmian przestępczości przeprowadzono przy wykorzystaniu programu *Statistica 13 PL*. Do oceny zróżnicowania przestrzennego poziomu bezpieczeństwa w ujęciu regionalnym skonstruowano model ekonometryczny przy wykorzystywaniu metody wskaźników

pojemności informacyjnej (metoda Hellwiga). Uzyskane wyniki potwierdziły, że poziom bezpieczeństwa publicznego w Polsce, mimo znacznego zróżnicowania przestrzennego, systematycznie wzrasta. W analizowanym okresie przestępczość kryminalna i drogowa malała, a przestępczość gospodarcza utrzymywała się na względnie stałym poziomie. Znacząco zmniejszyła się liczba przestępstw ogółem. W konsekwencji wzrosło bezpieczeństwo publiczne. Zaprezentowane w pracy wyniki badań potwierdzają więc prawdziwość pierwszej hipotezy. Dodatkowym argumentem potwierdzającym prawdziwość tej hipotezy są wyniki badań CBOS odnoszące się do poczucia bezpieczeństwa. Od 2001 r. udział odpowiedzi potwierdzających, że Polska jest krajem bezpiecznym systematycznie wzrasta, osiągając w ostatnich latach rekordowo wysoki poziom.

Wykorzystując metodę analizy dokumentów źródłowych przedstawiono wyniki analizy poziomu i struktury wydatków publicznych na finansowanie działalności Policji w latach 2006-2016, realizując drugi cel pracy. Zaprezentowano je w podziale na wydatki osobowe, rzeczowe i inwestycyjne. Omówiono wpływ zmian tych wydatków na poziom wynagrodzeń oraz wyposażenie Policji w środki trwałe. Potwierdzono, że wzrost wydatków publicznych na finansowanie działań Policji umożliwia przede wszystkim poprawę wynagrodzeń funkcjonariuszy oraz wyposażenia w sprzęt i uzbrojenie niezbędne do realizacji zadań z zakresu ochrony i utrzymania bezpieczeństwa publicznego. Zauważalna była corocznie tendencja zwiększania środków finansowych z budżetu państwa na poprawę poziomu bezpieczeństwa polskiego społeczeństwa. Udział wydatków z budżetu państwa na finansowanie Policji w Polsce kształtował się średnio na poziomie 0,5% PKB. W latach 2006-2016 największy udział w wydatkach odnotowano w paragrafie 4050 - „uposażenia funkcjonariuszy”, które stanowiły średnio 54,8% ogólnej wartości. Wzrost wydatkowania środków publicznych na rzecz działań Policji sprawił, że poziom przestępczości w kraju uległ zmniejszeniu, przyczyniając się do poprawy bezpieczeństwa publicznego. Wydatkowanie środków budżetowych przez Policję uwarunkowane jest narastającymi corocznie potrzebami społeczeństwa w celu poprawienia poziomu bezpieczeństwa publicznego. Rosnące oczekiwania wobec funkcjonariuszy w tym zakresie wymaga większych nakładów finansowych pozwalających na profesjonalne i skuteczne podjęcie działań i czynności służbowych eliminujące aspołeczne przejawy zachowań. Uzyskane wyniki badań potwierdzają więc prawdziwość drugiej hipotezy badawczej.

Realizując trzeci cel pracy wykorzystano metodę analiz statystycznych umożliwiających ocenę trendów wielkości charakteryzujących poziom i strukturę wydatków publicznych finansujących działalność Policji w celu utrzymania i poprawy

poziomu bezpieczeństwa publicznego na poziomie regionalnym i krajowym. Przeprowadzono ilościową ocenę zależności pomiędzy wzrostem wydatków na finansowanie Policji a efektami ekonomicznymi realizacji zadań przez Policję w zakresie ochrony i utrzymania bezpieczeństwa publicznego. Pomędzy analizowanymi cechami, to jest wydatkami na policję a spadkiem liczby przestępstw i ich wykrywalnością występuje dodatnia, wysoka korelacja. Wzrostowi wydatków na policję towarzyszy poprawa wskaźników bezpieczeństwa publicznego. Wyniki tej analizy potwierdzają więc, że istnieje statystycznie istotna zależność pomiędzy wzrostem wydatków publicznych na finansowanie działalności Policji a poprawą bezpieczeństwa publicznego.

Przeprowadzone badania wskazują, że systematycznie wzrastają korzyści ekonomiczne działań Policji na rzecz poprawy bezpieczeństwa publicznego. Korzyści te są efektem ograniczenia strat ekonomicznych trzech analizowanych rodzajów przestępstw, tj. kryminalnych, gospodarczych i drogowych. Pomędzy tymi korzyściami, a wydatkami na działalność Policji istnieje istotna statystycznie zależność. Potwierdza ją wysoka wartość wskaźników koreacji gamma przy poziomie istotności znacznie poniżej 0,05. Uzyskane wyniki potwierdzają zatem hipotezę czwartą.

Ponieważ potwierdzono prawdziwość wszystkich badanych hipotez – zgodnie z zasadami logiki – uznać należy prawdziwość tezy:

Efekty ekonomiczne działań Policji w zakresie ochrony i utrzymania bezpieczeństwa publicznego są adekwatne do poziomu wydatków budżetowych na ich finansowanie. Wyniki przeprowadzonych badań, umożliwiające weryfikację tezy pracy, wskazują na prawidłowość i słuszność wydatkowania środków publicznych przez Policję w celu zapewnienia ochrony i utrzymania bezpieczeństwa publicznego. Koncentrowanie wydatków na poprawie warunków pracy funkcjonariuszy Policji, zakupie towarów i usług oraz zwiększaniu uposażeń, niewątpliwie jest determinantą wpływającą na skuteczność i profesjonalizm w wykonywaniu przez nich czynności służbowych. Doskonalenie umiejętności i zdolności policjantów w zakresie merytorycznym sprawia, że łatwiej i szybciej potrafią poznać środowiska przestępcze. Wzrost wykrywalności przestępstw warunkuje wzrost odzyskanego mienia. Zapobieganie zjawiskom przestępczym przyczynia się do ograniczania strat finansowych i materialnych społeczeństwa.

Bibliografia

Pozycje zwarte

1. Antoszewski A., Herbut R., *Leksykon politologii*, Alta 2, Wrocław 1996.
2. Barrett S., *Critical Factors for the Successful Provision of Transnational Public Goods*, Background Study, Stockholm 2004.
3. Boardman A. E., et al., *Cost-Benefit Analysis. Concepts and Practice*, Prentice Hall Inc. Upper Saddle River, New Jersey 2001.
4. Bodio J., Borkowski G., Demendecki T., *Ustrój organów ochrony prawnej. Część szczegółowa. Repetytorium*, Volter Kluwers, Zakamycze 2005.
5. Bowden E.V., Bowden J.H., *Ekonomia. Nauka zdrowego rozsądku.*, Fundacja Innowacja, Warszawa 2002.
6. Brookes M., Wahaj Z., *Global Public Goods. Arguments for Collective Action*, *The International Council on Human Rights Policy*, Review Meeting Rights and Responsibilities of Human Rights Organisations, Versoix 2001.
7. Brooks M., *Weak links in the theory of weakest-link public goods*, University of Tasmania, School of Economics 2000,
8. Buchanan J. M., *The Demand and Supply of Public Goods*, Rand McNally and Company, Chicago 1968.
9. Buck S.J., *The Global Commons: An Introduction*, Island Press, Washington DC 1998.
10. Cieślarczyk M., Kuriata R., *Kryzysy i sposoby radzenia sobie z nimi*, Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Kupieckiej, Łódź 2005.
11. Cornes R., Sandler T., *The Theory of Externalities, Public Goods and Club Goods*, „Cambridge University Press”, Cambridge 1999.
12. Dyr. T., Kozubek P. R., *Ocena transportowych inwestycji infrastrukturalnych współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej*, Spatium, Radom 2013.
13. Fehler W., *O pojęciu bezpieczeństwa państwa*, [w:] Śmiałek W., Tymanowski J. (red.), *Bezpieczeństwo państw i narodów w procesie integracji europejskiej*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2002.
14. Flis J., Jakubczak R., *Załącznik 1 Ogólna typologia bezpieczeństwa* [w:] Jakubczak R., Flis J. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie*, Bellona, Warszawa 2006.
15. Foldvary F., *Public Goods and Private Communities*, Edward Edgard Publishing, Aldershot 1994.

16. Garrod G., Willis K.G., *Economic Valuation of Environment: Methods and Case Studies*, Edwar Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton 1999.
17. Gawłowicz I., Wasilewska M.A., *Międzynarodowa współpraca w walce z przestępczością*, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2004.
18. Gozdór G., *Prywatyzacja bezpieczeństwa*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2001.
19. Grayson A., Grayson K., *Human Security in The Global Era*, [w:] D. Drache, *The Market or the Public Domain: Global Governance and the Asymmetry of Power*, Routledge Taylor&Francis Group, London and New York 2001.
20. Heinbecker P., *Human security. Headlines*, Canadian Institute of International Affairs 1999, Tom 56 (2).
21. Hoppe H. H., *The Economics and Ethics of Private Property*, Ludwig von Mises Institute, Auburn - Alabama 2006.
22. Hughes B.B., *Continuity and Change in World Politics: The Clash of Perspectives*, NJ Prentice Hall, Englewood Cliffs 1991.
23. Kaul I., et al, *Providing Global Public Goods: Managing Globalization*, „Oxford Univerity Press”, New York 2003.
24. Kaul I., *Public Goods: Taking the Concept to the 21st Century*, [w:] D. Drache, *The Market or the Public Domain: Global Governance and the Asymmetry of Power*, Routledge Taylor&Francis Group, London and New York 2001.
25. Kaul I., Grunberg I., Stern M. A., *Global Public Goods. International Cooperation in the 21st Century*, Oxford Univerity Press, New York 1999.
26. Kitler W., Skrabacz A., *Wojskowe wsparcie władz cywilnych i społeczeństwa*, Wydawnictwo AON, Warszawa 2003.
27. Korzeniowski L., *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Difin, Warszawa 2012.
28. Kość A., *Podstawy filozofii prawa*, Petit, Lublin 2005.
29. Księżpolski K.M., *Ekonomiczne zagrożenia bezpieczeństwa państw. Metody i środki przeciwdziałania*, COP, Warszawa 2004.
30. Kwiatkowski S., Kwiatkowska-Drózdź D., *O bezpieczeństwie obywateli i zarządzaniu kryzysowym*, Wyższa Szkoła Społeczno – Gospodarcza w Tyczynie, Tyczyn 2005.
31. Łoś-Nowak T., *Pokój i bezpieczeństwo w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych*, [w:] Łoś-Nowak T. (red.), *Współczesne stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1997.
32. Malarczyk J., Dubel L., *Historia doktryn polityczno-prawnych*, AWH Antoni Dudek, Lublin 1997.

33. Marczuk K.P., *Trzecia opcja. Gwardie narodowe w wybranych państwach Basenu Morza Śródziemnego*, Fundacja Studiów Międzynarodowych, Warszawa 2007.
34. Marshall A., *Principles of Economics*, Macmilian and Co., Ltd., London 1922.
35. Milewski R. (red.), *Podstawy ekonomii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
36. Misiuk A., *Administracja porządku i bezpieczeństwa publicznego. Zagadnienia prawnoustrojowe*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
37. Musgrave R. A., *The Theory of Public Finance*, McGraw-Hill, New York 1959.
38. Nizioł K., *Analiza pojęć „wydatków publicznych”, „wydatków budżetu państwa” oraz „rozchodów publicznych” na gruncie ustawy o finansach publicznych*, PWSZ IPiA STUDIA LUBUSKIE Tom VII Sulechów 2011.
39. Olson M., *The Logic of Collective Action, Public Goods and the Theory of Groups*, „Harvard University Press”, Cambridge 1965.
40. Olson M., *The Logic of Collective Action, Public Goods and the Theory of Groups*, Oxford University Press, Cambridge 1971.
41. Ostrom E. *Governing the Commons. The Evolution of Institutions for Collective Action*, „Cambridge University Press”, Cambridge 1990.
42. Paździor M., Szmulik B., *Instytucje bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2012.
43. Pieprzny S., *Policja organizacja i funkcjonowanie*, Oficyna Wolters Kluwer, Warszawa 2007.
44. Prońko J., *Bezpieczeństwo państwa. Zarys teorii problemu i zadań administracji publicznej*, WSA, Bielsko - Biała 2007.
45. Redelbach A., *Wstęp do prawoznawstwa*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1995.
46. Rothbard M. N., *Ekonomia wolnego rynku*, Fijor Publishing, Warszawa 2017.
47. Rothbard M. N., (tłum.) R. Rudowski, *Interwencjonizm, czyli władza a rynek*, Fijor Publishing, Warszawa 2009.
48. Samuelson P., Nordhaus W., *Ekonomia 2*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
49. Sandler T., *Global Collective Action*. Cambridge, Cambridge University Press, Cambridge 2004.
50. Sandler T., *Intergenerational Public Goods: Strategies, Efficiency and Institutions*, (w:) eds. Kaul I., Grunberg I., Stern M.A., *Global Public Goods. International Cooperation in the 21st Century*, Oxford University Press, New York 1999.
51. Sandler T., *Regional public goods. Aid and development*, University of Texas 2007.

52. Smith A., *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, PWN, Warszawa 1954.
53. Sosnowski A., Zamiar Z., *Wybrane aspekty zarządzania bezpieczeństwem państwa*, Akademia Świętokrzyska im. J. Kochanowskiego, Kielce 2001.
54. Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, ISP PAN, Warszawa 1996.
55. Stawecki T., Winczorek P., *Wstęp do prawoznawstwa*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2003.
56. Stiglitz J. E., *Ekonomia sektora publicznego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
57. Sułek M., *Kwantyfikacja bezpieczeństwa państw w warunkach integracji*, [w:] Śmiałek W., Tymanowski J. (red.), *Bezpieczeństwo państw i narodów w procesie integracji europejskiej*, wyd. Adam Marszałek, Toruń 2002.
58. Thomas Ch., *Introduction*, [w:] *Globalization, Human Security, and the African Experience*, eds. C. Thomas, P. Wilken, Boulder 1999.
59. Winczorek P., *Wstęp do nauki o państwie*, LIBER, Warszawa 1995.
60. Wiśniewski B., Piątek Z., *Współczesny wymiar funkcjonowania Straży Granicznej*, AON, Warszawa 2006.
61. Wiśniewski B., Prońko J., *Ogniwa ochrony państwa*, AON, Warszawa 2003.
62. Wiśniewski B., Zalewski S. (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej*, Wyd. Wyższej Szkoły Administracji, Bielsko - Biała 2006.
63. Wawrzusiszyn A., *Wybrane problemy transgranicznego bezpieczeństwa Polski*, Difin, Warszawa 2012.
64. Wawrzyk P., *Współpraca Policyjna a System Informacyjny Schengen II*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
65. Wojnarowski J., Babula J., *Bezpieczeństwo militarne Rzeczypospolitej Polskiej*, Bellona, Warszawa 2004.
66. Wolf H., *Reconstructing the Public Monopoly of Legitimate Force*, [in:] *Private Actors and Security Governance*, eds. Bryden A., Caparini M., Geneva 2006.
67. Wolska G., Określenie pożądanego zakresu regulacji ekonomicznej jest przedmiotem licznych kontrowersji. IX Kongres Ekonomistów Polskich, 2013.
68. Zedillo E., Thiam T., *Meeting Global Challenges: International Cooperation in the National Interest. Final report*, Erlanders Infologistics Väst AB, Stockholm 2006.
69. Żmigrodzki M., Łoś-Nowak T. (red.), *Encyklopedia politologii. Tom 5*, Wolters Kluwer, Kraków 2002.

Publikacje ciągłe

1. Abrahamsen R., Williams M.C., *Securing the city: Private security companies and non-state authority in global governance*, „International Relations” 2007, Vol. 21(2)
2. Altvater E., *Public goods for human security*, „Papeles del Este” 2007, No 14.
3. Altvater E., *What happens when public goods are privatised?*, Studies in Political Economy 2004, No 74.
4. Arce D., Sandler M., *Transnational public goods: strategies and institutions*, „European Journal of Political Economy” 2001, Vol. 17.
5. Barrett S., *Critical Factors for Providing Transnational Public Goods*, [in:] Expert Paper Series Seven: Cross-Cutting Issues, Erlanders Infologistics Väst AB, Stockholm 2006.
6. Brooks D., *Messiahs or mercenaries? The future of international private military services*, „International Peacekeeping” 2000, Vol. 7, No. 4.
7. Brück T., *An Economic analysis of security policies*, „Defence and Peace Economics” 2005, Vol. 16, No. 5.
8. Cairney P., Ollier S., Klein R., Quimby A., Shuey R., Styles T., Taylor R., *Drinking and Driving. A road safety manual for decision – makers and practitioners*, Genewa 2014.
9. Carbone M., *Supporting or Resisting Global Public Goods? The Policy Dimension of a Contested Concept*, Global Governance 2007, No 13.
10. Cerny P. G., *Globalization and the Changing Logic of Collective Action*, „International Organization” 1995, Vol. 49, No. 4.
11. Cieślarczyk M., *Modele i wymiary bezpieczeństwa*, „Zeszyty Naukowe AON” 1999, nr 3.
12. Czop A., *System bezpieczeństwa publicznego w Polsce*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje” 2012, nr 12.
13. Development World Commission on Environment and Our Common Future. New York : Oxford Univerity Press, 1987.
14. Dyr T., Europejska polityka transportowa na pierwszą połowę XXI wieku, „Autobusy – Technika, Eksploatacja, Systemy Transportowe” 2011, nr 10.
15. Dyr T., Misiurski P., Ziółkowska K., *Costs and benefits of using buses fuelled by natural gas in public transport*, Journal of Cleaner Production 2019, Vol. 225.
16. Dyr. T., Jażdżik-Osmólska A., Kozłowska M., *Ekonomiczne i społeczne aspekty bezpieczeństwa ruchu drogowego w Unii Europejskiej i w Polsce*, Wiadomości Ubezpieczeniowe 2017, Nr 2.

17. Dyr T., Jażdżik-Osmólska A., Kozłowska M., Ziółkowska K., *Economic safety aspects of the road traffic in Poland*, Central European Review of Economics & Finance 2017, Vol. 21, No. 5.
18. Eboli L., Mazzulla G., *Willingness-to-pay of public transport users for improvement in service quality*. European Transport 2008, Vol. 38.
19. Engerer H., *Security as a public, private or club good: some fundamental considerations*, „Defence and Peace Economics” 2011, Nr 22.
20. Fehler W., *Bezpieczeństwo wewnętrzne – próba ujęcia modelowego*, „Myśl Wojskowa”. 1997, nr 6.
21. Fehler W., *Policja w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej*, „Myśl Wojskowa” 2003, Nr 3.
22. Felício T., *Managing Security as a Regional Public Good. A Regional-Global Mechanism for Security*, „UNU-CRIS Occasional Papers” 2005, Nr 19.
23. Fisk M., *Global Public Goods and Self-Interest*, [w:] Sui Generis: Essays Presented to Richard Thomas Hull, Boepple E. D., Bloomington 2005.
24. Fosgerau M., Bjorner T.B., *Joint models for noise annoyance and willingness to pay for road noise reduction*. Transport Research Part B 2006, Vol. 40.
25. Froster J., *The Creation, Maintenance and Governance of Public Goods and Free Goods*, Public Management. 1999, Tom 1, Nr. 3.
26. Head J. G., *Public Goods and Public Policy*, „Public Finance” 1962, Vol. 17, No 3.
27. Hirshleifer J., *From weakest-link to best-shot: the voluntary provision of public goods*, „Public Choice” 1983, Vol.41.
28. Holcombe R.G., *A Theory of the Theory of Public Goods*, „Review of Austrian Economics 1997”, No 10.
29. Hoppe H.H., *Fallacies of the Public Goods Theory and the Production of Security*, „The Journal of Libertarian Studies” 1989, Vol. IX, No. 1.
30. Jacquet P., Marniesse S., *Financing Global Public Goods: Issues and Prospects*, [in:] Expert Paper Series Seven: Cross-Cutting Issues, Erlanders Infologistics Väst AB, Stockholm 2006.
31. Kaufmann Ch., *Threat Inflation and the Failure of the Marketplace of Ideas*, „International Security” 2004, Vol. 29, No. 1.
32. Kaul I., *Global Public Goods: What Role for Civil Society?*, „Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly” 2001, No 30.
33. Kaul I., *What is Public Good?*, „Le Monde diplomatique” June 2000.

34. Kargol-Wasiluk A., *Teoria dóbr publicznych a paradygmat ekonomii sektora publicznego*, „Zarządzanie publiczne” 2008, Nr 3(5).
35. Kindleberger Ch.P., *International Public Goods without International Government*, „American Economic Review” 1986, Vol. 76.
36. Kleer J., *Globalne dobra publiczne a państwo narodowe*, Prace i Materiały 2005, Nr 267.
37. Kukułka J., *Bezpieczeństwo a współpraca europejska: współzależności i sprzeczności interesów*, „Sprawy Międzynarodowe” 1982, Nr 7.
38. Krahlmann E., *Security: Collective Good or Commodity?*, „European Journal of International Relations” 2008, Vol. 14, No. 3.
39. Leander A., *The market for force and public security: The destabilizing consequences of private military companies*, „Journal of Peace Research” 2005, Vol. 42, No. 5.
40. Loader I., *Consumer culture and the commodification of policing and security*, „Sociology” 1999, Vol. 33, No. 2.
41. Mandel R., *The Privatization of Security*, „Armed Forces & Society” 2001, Vol. 28.
42. Mądrzejowski W., *Prawne podstawy współdziałania służb i instytucji zwalczających przestępczość zorganizowaną w Polsce*, Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje nr 29.
43. Möller B., *Peace as a Global Public Good, Development and International Relations&Institute for History. International and Social Studies*, Aalborg University Working Paper 2004, No 127.
44. Molinari G., *The Production of Security*, Occasional Paper, „New York Center for Libertarian Studies” 1977, No 2.
45. Neil MacFarlane S., Weiss T., G., *The United Nations, Regional Organisations and Human Security: Building Theory in Central America*, „Third World Quarterly” 1994, Vol. 15, No. 2.
46. Osler H. F., Oliver D.F., *Pulpit Diplomacy: A Critical Assessment of the Axeworthy doctrine*, „International Journal” 1998, Vol. 54.
47. *Oceny działalności instytucji publicznych*, Komunikat z badań Nr 40/2018, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa, marzec 2018.
48. Pieszko G., *Ekonomiczno-społeczne aspekty przedsiębiorczości*, Studia Prawnoustrojowe, Nr 27.
49. *Poczucie bezpieczeństwa i zagrożenia przestępczością*, Komunikat z badań Nr 61/2018, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa, maj 2018.

50. Re-defining public goods: Why, How, and to What Effect, Paper prepared for the Conference on Regional Public Goods UNU-CRIS, Bruges 2003.
51. Samuelson P., *A Diagrammatic Exposition of a Theory of Public Expenditure*, „Review of Economics and Statistics” 1955, No 37(4).
52. Samuelson P. A., *The Pure Theory of Public Expenditure*, „Review of Economics and Statistics” 1954, No 36.
53. Skrabacz A., *Organizacje pozarządowe w bezpieczeństwie narodowym Polski*. Rozprawa habilitacyjna, „Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej” 2006, Nr 2.
54. Stremlau J., *Peace and Security*, [in:] Expert Paper Series Seven: Cross-Cutting Issues. Stockholm 2006.
55. Tzifakis N., *The Privatisation of Defence and Security: Risks and Opportunities*, „Liberal Emphasis”, July–August–September 2009, Vol. 40.
56. Williams M.C., Abrahamsen R., *Security beyond the state: Global security assemblages in international politics*, „International Political Sociology” 2009, Vol. 3, No. 1.
57. Williams C.C., *A Critical Evaluation of the Commodification Thesis*, „Sociological Review” 2002, Vol. 50, No. 4.
58. Zięba R., *Pojęcie i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, „Sprawy Międzynarodowe” 1989, Nr 10.

Akty prawne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku.
2. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji, Dz. U. z 2016 r., poz. 147, ze zm.
3. Ustawa z dnia 12 października 1990 roku o ochronie granicy państwowej, Dz.U. z 1990 r. Nr 78, poz. 461 z późn. zm.
4. Ustawa z 12 października 1990 roku o Straży Granicznej, Dz. U. 2011r., nr 116, poz. 675 z późn. zm.
5. Ustawa z dnia 4 września 1997 roku o działach administracji rządowej, Dz. U. z 1999 r., nr 82 poz. 928.
6. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. 2018, poz. 1987 z późn. zm.
7. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 roku o strażach gminnych, Dz. U. z 2016 poz. 706 z późn. zm.
8. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym, Dz.U,2019, poz.511 z późn. zm.

9. Ustawa z dnia 6 września 2001 roku o transporcie drogowym, Dz. U. z 2016 r. poz. 1907, 1935, 1948
10. Ustawa z dnia 6 września 2001 roku o transporcie drogowym, Dz. U. z 2016 r. poz. 1907, 1935, 1948.
11. Ustawa o z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych, Dz. U. z 2018, poz. 2500 z późn. zm.
12. Ustawa z dnia 24 maja 2013 roku o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, Dz. U. 2013, poz. 628.
13. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 29 września 2004 r. w sprawie współdziałania straży ochrony kolei z Policją, Strażą Graniczną i Inspekcją Transportu Drogowego, Dz. U. Nr 223, poz. 2261, 2262 z 14.10.2004 r.
14. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 24 marca 2011 r. w sprawie utworzenia oddziałów Straży Granicznej, Dz.U. nr 69, poz. 370 z późn. zm.
15. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 6 marca 2013 r. w sprawie zniesienia niektórych oddziałów Straży Granicznej oraz zmiany rozporządzenia w sprawie utworzenia oddziałów Straży Granicznej, Dz.U. 2013 r., poz. 342
16. Zarządzenie nr 1041 Komendanta Głównego Policji z dnia 28 września 2007 r. w sprawie szczegółowych zasad i zakresu działania komend, komisariatów i innych jednostek organizacyjnych Policji, Dz. U. z 2011 r. Nr 287, poz. 1687, z późn. zm.1.
17. Biała Księga. Plan utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu – dążenie do osiągnięcia konkurencyjnego i zasobooszczędnego systemu transportu, KOM (2011) 144.
18. Decyzja Ramowa Rady 2006/960/WSiSW z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie uproszczenia wymiany informacji i danych wywiadowczych między organami ścigania państw członkowskich Unii Europejskiej, Dz.Urz. UE L 386 z 29 grudnia 2006.
19. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów W kierunku europejskiego obszaru bezpieczeństwa ruchu drogowego: kierunki polityki bezpieczeństwa ruchu drogowego na lata 2011–2020, KOM (2010) 389
20. Program ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań Razem bezpieczniej im. Władysława Stasiaka na lata 2018-2020. Załącznik do uchwały Nr 6 Rady Ministrów z dnia 9 stycznia 2018 r. (M.P. poz. 167)

21. Porozumienie z 7 stycznia 2003 roku pomiędzy Komendantem Głównym Straży Granicznej a Głównym Inspektorem Transportu Drogowego o współdziałaniu Straży Granicznej i Inspekcji Transportu Drogowego.
22. Porozumienie Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Komendanta Głównego Straży Granicznej o współdziałaniu Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Straży Granicznej z dnia 10 czerwca 2003 r.
23. Porozumienie Komendanta Głównego Policji i Komendanta Głównego Straży Granicznej z 17 czerwca 2004 roku w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej, Dz. U. KGP z 2004 r. Nr 11, poz. 58 z póź. zm.
24. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 5 listopada 2014 roku.
25. Struktura organizacyjna, zadania i wyposażenie Morskiego Oddziału Straży Granicznej oraz współpraca międzynarodowa ze służbami granicznymi państw Regionu Morza Bałtyckiego, Materiały Morskiego Oddziału Straży Granicznej, Gdańsk 2011.
26. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz.Urz. UE C 326 z 26 października 2012 r.
27. Uchwała Nr 218/2006 Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2006 roku w sprawie rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej”.
28. Uchwała Nr 23 Rady Ministrów z dnia 8 marca 2016 r. w sprawie "Programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań Razem bezpieczniej im. Władysława Stasiaka na lata 2016 i 2017", M.P.2016, poz. 293.
29. WHITE PAPER European transport policy for 2010: time to decide, COM (2001) 370.

Strony www

1. www.auburn.edu.
2. <http://www.strazgraniczna.pl>.
3. <http://www.policja.pl>.